

De overlap tussen offline en online geweld in afhankelijkheidsrelaties

Naar een typologie voor professionals

Susanne van 't Hoff-de Goede & Janine Janssen*

1. Inleiding

Ons dagelijks leven speelt zich in groeiende mate online af. Online en offline raken hierbij ook steeds meer met elkaar verbonden. Waar we tien jaar geleden het internet wellicht vooral gebruikten voor specifieke doelen, zoals online winkelen, gaan inmiddels onze online en offline activiteiten moeiteloos en zelfs lang niet altijd bewust in elkaar over. Het internet stelt ons in staat om continu in contact te staan met de mensen om ons heen. Bovendien kunnen we in contact komen met een veel groter aantal mensen, over de hele wereld, en op grotere schaal zoeken naar personen met wie we iets gemeen hebben of die het beste bij ons passen.

Wanneer we met die bril kijken naar geweld in afhankelijkheidsrelaties, kan het niet anders dan dat de mogelijkheden die het internet biedt effect hebben op relaties en het geweld dat zich in deze relaties kan afspelen. Eerder is daar in dit tijdschrift al eens over bericht.¹ Toch nemen we in de praktijk waar dat vaak een strikt onderscheid wordt gemaakt tussen offline en online gedrag bij geweld in afhankelijkheidsrelaties, waarbij er weinig aandacht is voor overlap. Wat hierbij ook een belangrijke rol speelt, is dat onderzoek naar geweld in afhankelijkheidsrelaties en onderzoek op het gebied van cybercriminaliteit aparte werelden zijn. Ergens is dit vreemd, aangezien zowel geweld in afhankelijkheidsrelaties als cybercriminaliteit een veelvoorkomend fenomeen is. De auteurs van dit stuk zijn in die verschillende onderzoekswerelden actief en ervan overtuigd dat onderzoekers en professionals op beide gebieden elkaar veel te bieden hebben. In deze bijdrage willen wij dat punt als volgt illustreren: om professionals te helpen zicht te krijgen op de manieren waarop offline en online gedrag bij geweld in afhankelijkheidsrelaties kan samenhangen, doen wij in deze bijdrage een voorzet voor een typologie, bestaande uit verschillende typen.

In de paragraaf 2 staan we stil bij de vraag wat er tot op heden zoal bekend is over de relatie tussen geweld in afhankelijkheidsrelaties en online gedragingen. We gaan kort in op de vraag wat geweld in afhankelijkheidsrelaties eigenlijk is. Ook

* Dr. Susanne van 't Hoff-de Goede is senior onderzoeker bij het Centre of Expertise Cyber Security aan de Haagse Hogeschool. Prof. dr. Janine Janssen is hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de Nationale Politie, lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool en de Politieacademie, bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit en tevens voorzitter van de redactie van *PROCES*.

1 J. Janssen, 'De stekker eruit? Over de relatie tussen cybercrime en geweld in afhankelijkheidsrelaties', *PROCES* 2015, p. 318-328.

staan we stil bij de belangrijkste aandachtsgebieden van onderzoekers op het gebied van cybercriminaliteit, en tot slot kijken we in die paragraaf waar raakvlakken liggen tussen het bestuderen van geweld in afhankelijkheidsgeweld en cybercriminaliteit. Vervolgens geven we in de derde paragraaf een voorzet voor een typologie waarmee we professionals in de praktijk willen ondersteunen. In de laatste paragraaf staan wij stil bij een aantal punten die onzes inziens in de (nabije) toekomst verder aandacht verdienen.

2. Offline en online geweld in afhankelijkheidsrelaties

2.1 *Wat is geweld in afhankelijkheidsrelaties?*

'Geweld in afhankelijkheidsrelaties' is een paraplu begrip dat al ruim twintig jaar in Nederland gebruikt wordt. Het gaat om fysiek en/of psychisch geweld waarbij misbruik wordt gemaakt van een afhankelijkheidsrelatie. Een afhankelijkheidsrelatie kan emotioneel en/of materieel van aard zijn.² Geweld in afhankelijkheidsrelaties manifesteert zich in drie domeinen: (1) binnen het gezin en in de familie (denk bijvoorbeeld aan kindermishandeling, (ex-)partnermishandeling en eergereleerd geweld), (2) op de werkvloer (tussen professionals) en door professionals (bijvoorbeeld jegens cliënten of patiënten), en (3) bij een aantal vormen van mensenhandel, waarbij ook verdachten in beeld komen die niet alleen bekenden zijn van slachtoffers, maar waarbij het ook gaat om misbruik van een afhankelijkheidsband (denk bijvoorbeeld aan de 'loverboy' die onder het mom van een liefdesrelatie met gebruik van dwang een slachtoffer uitbuit).³ Huiselijk geweld – denk aan geweld tussen (ex-)partners en tussen ouders en kinderen – is de meest bekende vorm van geweld in afhankelijkheidsrelaties. In de editie van 2022 kunnen we in de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag zien dat bijna een tiende van de bevolking van 16 jaar en ouder (bijna 1,3 miljoen personen) in de afgelopen twaalf maanden slachtoffer zegt te zijn geweest van één of meerdere vormen van huiselijk geweld.⁴

2.2 *Wat is cybercriminaliteit?*

Cybercriminaliteit beslaat een breed scala aan online gepleegde delicten. Aan de ene kant is er hierbij sprake van nieuwe delicten, zoals hacken (het wederrechtelijk binnendringen in een geautomatiseerd werk), malware (het gebruik van kwaadaardige software, zoals een virus) en DDoS-aanvallen (het platleggen van een systeem door er heel veel informatievragen op af te vuren). Hierbij gaat het in feite om nieuwe delicten die voor de komst van informatie- en communicatietechnologie (ICT) nog niet mogelijk waren. Dit wordt ook wel *cybercrime* in enge zin genoemd, of *cyber-dependent crime*. Aan de andere kant zijn er vormen van reeds bekende vormen van criminaliteit waarbij ICT een steeds belangrijkere rol is gaan spelen,

2 J. Janssen, *Huishoudens van Jan Steen. Over de taak van de politie bij geweld in afhankelijkheidsrelaties*, Den Haag: Boom Criminologie 2023.

3 Janssen 2023.

4 www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2023/03/prevalentiemonitor-huiselijk-geweld-en-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag.

zoals bij fraude en stalking. Dit wordt ook wel *cybercrime* in brede zin of *cyber-enabled crime* genoemd.⁵ Dit soort delicten kan doorgaans worden onderverdeeld in technische, financiële en interpersoonlijke delicten.⁶ In die laatste categorie gaat het om digitale vormen van strafbare feiten waarbij de persoonlijke levenssfeer wordt aangetast. De praktijk laat zien dat daders hierbij gebruikmaken van ICT als communicatiemiddel richting het slachtoffer, of techniek op een andere manier een grote rol speelt in de modus operandi. Voorbeelden zijn online bedreiging, stalking en laster van (ex-)partners of publieke figuren.⁷ Daarnaast zijn er interpersoonlijke online delicten zoals het bedreigen en chanteren van slachtoffers met expliciet materiaal (sextortion), digitaal kinderlokken (groomen) of *image-based sexual abuse* (IBSA), zoals het verspreiden van intiem beeldmateriaal zonder toestemming (exposen) en de zogeheten wraakporno.⁸ Belangrijk is het om hierbij op te merken dat in de praktijk zaken door elkaar kunnen lopen en cyberdelicten uit meerdere categorieën samen kunnen komen. Zo kan een hack (technisch delict) bedoeld zijn om intieme foto's van een bekende te stelen (interpersoonlijk) om vervolgens geld af te dwingen (financieel).⁹ Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) rapporteerde dat er in 2022 2,2 miljoen Nederlanders slachtoffer werden van online criminaliteit. Het werkelijke aantal ligt mogelijk hoger, omdat recente vormen van online criminaliteit zoals WhatsApp-fraude niet worden meegenomen.¹⁰ De impact van dergelijk slachtofferschap mag niet worden onderschat. Recent on-

- 5 T.J. Holt & A.M. Bossler, 'An assessment of the current state of cybercrime scholarship', *Deviant behavior* 2014, 1, p. 20-40.
- 6 R. Leukfeldt & S. van 't Hoff-de Goede, 'Slachtofferschap van online criminaliteit', in: J. van Doorn, J. Brands, M.J.J. Kunst, E.R. Muller, A. Pemberton & L. van Reemst (red.), *Slachtoffers. Onderzoek, beleid en praktijk*, Deventer: Wolters Kluwer 2023, p. 249-270; E.R. Leukfeldt e.a., *Alledaags politiewerk in een gedigitaliseerde wereld. Handreiking voor de intake van delicten met een digitale component*, Leeuwarden/Apeldoorn/Heerlen: NHL Hogeschool/ Politieacademie/Open Universiteit, 2015.
- 7 Zie bijvoorbeeld in dit tijdschrift: J. Janssen e.a., 'Het online platform als megafoon. Berichten op sociale media over vrouwelijke en mannelijke professionals', *PROCES* 2022, p. 196-212.
- 8 Zie Janssen 2015; J. Janssen, 'Online en offline eengerelateerd geweld. Over niet zulke nieuwe problemen', in: G. Meershoek, J. Nap & L. van Spijk (red.), *In naam der wat? Reflecties op politie en politiewerk*, Den Haag: Boom Criminologie 2021, p. 49-62; K. Schram, M. de Jong & M. Eysink Smeets, *Exposen exposed. De gevolgen van online slut-shaming voor jonge vrouwen met een migratieachtergrond in het hoger beroepsonderwijs*, z.p.: In Holland 2020; M. van Huijstee e.a., *Online ontspoord – Een verkenning van schadelijk en immoreel gedrag op het internet in Nederland*, Den Haag: Rathenau Instituut 2021; J.A. Moors & A.C. Verweij, *Ontmaskering. Een literatuur- en praktijkonderzoek naar exposen*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2022; J. Hearn & M. Hall, 'From physical violence to online violation: Forms, structures and effects, comparison of the cases of "domestic violence" and "revenge pornography"', *Aggression and Violent Behavior* 2022, november/december, p. 1-8; J. Wolsink e.a., *Mismatch. Een verkennend fenomeenonderzoek naar het plegen van zedendelicten na contact via een datingsite of datingapp*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2023; M.N. Paradiso, L. Rollé & T. Trombetta, 'Image-Based Sexual Abuse Associated Factors: A Systematic Review', *Journal of Family Violence* 2023, p. 1-24.
- 9 M. Weulen Kranenbarg & M.S. van 't Hoff-de Goede, 'Online criminaliteit in criminologisch perspectief. Recente ontwikkelingen in het onderzoek naar daders en slachtoffers van online criminaliteit', *Tijdschrift voor Criminologie* 2023, 4, p. 400-419.
- 10 S. van 't Hoff-de Goede & R. Leukfeldt, 'WhatsApp-fraude komt veelvuldig voor in Nederland', *Secondant* 2021, beschikbaar via <https://ccv-secondant.nl/platform/article/whatsappfraude-komt-veelvuldig-voor-in-nederland>.

derzoek naar de impact van online criminaliteit en specifiek interpersoonlijke delicten op slachtoffers laat zien dat de gevolgen van online criminaliteit voor slachtoffers vergelijkbaar zijn met de gevolgen van traditionele criminaliteit.¹¹

2.3 Raakvlakken tussen geweld in afhankelijkheidsrelaties en cybercriminaliteit

Wie de hiervoor gegeven uitleg leest over wat geweld in afhankelijkheidsrelaties is en waar het bij cybercriminaliteit om gaat, ziet al snel overeenkomsten: zowel bij geweld in afhankelijkheidsrelaties als bij cybercriminaliteit kan het om interpersoonlijke delicten gaan. In feite kan tegenwoordig overal 'cyber' voor worden gezet, omdat steeds meer gedragingen online aspecten hebben.¹² In dit verband kan gedacht worden aan de volgende voorbeelden: cybermisbruik, cyberstalking enzovoort.¹³ ICT wordt hierbij ingezet om met slachtoffers in contact te komen, hen te controleren of te bedreigen.¹⁴ Zo bezien lijkt techniek een rol te spelen bij zowel de psychologische aspecten van geweld in afhankelijkheidsrelaties als bij de mogelijkheden om offline en online de gangen van slachtoffers na te gaan.¹⁵ In de wetenschappelijke literatuur heeft zich inmiddels een stroming ontwikkeld waarin aandacht wordt besteed aan wat ook wel *technology-facilitated violence* wordt genoemd.¹⁶ De praktijk leert dat bij de aanpak van de verschillende vormen van criminaliteit bij geweld in afhankelijkheidsrelaties en bij cybercriminaliteit doorgaans andere professionals en deskundigen in beeld komen.¹⁷ Zoals gezegd, denken wij dat er veel te winnen is met een nadere kennismaking tussen onderzoek en aanpak van beide vormen van criminaliteit.

11 J. Borwell, J. Jansen & W. Stol, 'Comparing the victimization impact of cybercrime and traditional crime: Literature review and future research directions', *Journal of Digital Social Research* 2021, 3, p. 85-110; E.R. Leukfeldt, R.J. Notté & M. Malsch, *Slachtofferschap van online criminaliteit: een onderzoek naar behoeften, gevolgen en verantwoordelijkheden na slachtofferschap van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit*, Den Haag: WODC 2018.

12 Janssen 2023.

13 Zie C.D. Marcum & G.E. Higgins, 'Systematic Review of Cyberstalking Victimization and Offending Behaviors', *American Journal of Criminal Justice* 2021, p. 1-29; C. van Baak e.a., 'Victims and Perpetrators of Cyber Harassment: The Role of Power and Control and the Use of Techniques of Neutralization', *Deviant Behavior* 2022, doi:10.1080/01639625.2022.2088317; M.G.C.J. Beerthuizen, T. Sipma & A.M. van der Laan, *Aard en omvang van dader- en slachtofferschap van cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit in Nederland* (Cahier 15), Den Haag: WODC 2022.

14 Janssen 2015.

15 Zie bijvoorbeeld E. ten Thij, J. Janssen & B. Kokkeler, 'Misbruik van tags bij geweld in afhankelijkheidsrelaties', *Sozio* 2023, 2, p. 79-82.

16 Zie voor een reviewstudie P. Novitzky, J. Janssen & B. Kokkeler, 'A Systematic Review of Ethical Challenges and Opportunities of Addressing Domestic Violence with AI-technologies and Online Tools', 2023, doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17140.

17 Zie bijvoorbeeld over hoe dit speelt bij de aanpak van eengerelateerd geweld: Janssen 2021.

3. Naar een typologie voor online en offline aspecten van geweld in afhankelijkheidsrelaties

3.1 Twee assen

Het internet heeft geweld in afhankelijkheidsrelaties op verschillende manieren beïnvloed. Om dit terug te brengen naar een typologie zullen we ingaan op twee specifieke gevolgen die het internet gehad heeft voor geweldpleging. Ten eerste faciliteert het internet daders bij het vinden van slachtoffers. Volgens de criminologische routine-activiteitentheorie ontstaat criminaliteit wanneer een gemotiveerde dader op een bepaalde plaats en tijd samenkomt met een geschikt doelwit (slachtoffer) terwijl adequaat toezicht ontbreekt. De mate waarin slachtoffers geschikt zijn, wordt volgens deze theorie bepaald door de zogeheten VIVA-criteria; *value*, *inertia*, *visibility* en *accessibility*.¹⁸ Deze criteria zijn eerder toegepast op cybercriminaliteit.¹⁹ Specifiek de laatste twee criteria, die kunnen worden vertaald als zichtbaarheid en toegang, onderbouwen dat potentiële slachtoffers zichtbaarder en toegankelijker worden voor daders van geweld. Het zoeken naar kwetsbare personen is bijvoorbeeld makkelijker geworden door de komst van online sociale media en forums. Het internet faciliteert zodoende daders bij het vinden van slachtoffers. Ten tweede kan het internet een faciliterende rol spelen bij het dreigen met of plegen van geweld. Zo biedt het internet mogelijkheden om offline geweld aan te vullen met online vormen. Plegers van huiselijk geweld kunnen bijvoorbeeld nu ook online de gangen van slachtoffers nagaan.²⁰ (Dreigen met) geweld kan ook volledig online plaatsvinden, waarbij daders bijvoorbeeld dankbaar gebruikmaken van de anonimiteit die het internet met zich meebrengt.²¹ Deze anonimiteit kan bovendien bepaalde remmingen wegnemen, waardoor mensen online dingen zeggen en doen die ze normaal niet zouden doen, ook wel het online *disinhibition*-effect genoemd.²²

Het internet faciliteert dus enerzijds het zoeken naar slachtoffers en anderzijds het plegen van geweld. Tegelijk kunnen daders ook nog steeds offline slachtoffers zoeken en geweld plegen. Om de verschillende offline en online dimensies van geweld in afhankelijkheidsrelaties voor professionals inzichtelijk te maken, kan een typologie tot stand worden gebracht langs twee assen. Aan de ene kant is het belangrijk om stil te staan bij de vraag hoe betrokkenen bij geweld in afhankelijkheidsrelaties het eerste contact hebben gelegd: offline of online? Een tweede as wordt gevormd op basis van de beantwoording van de vraag hoe het geweld tussen betrokkenen zich manifesteert: (vooral) offline of (vooral) online. Uitgaande van deze twee assen komt figuur 1 tot stand.

18 L.E. Cohen & M. Felson, 'Social change and crime rate trends: A routine activity approach', *American Sociological Review* 1979, 4, p. 588-608.

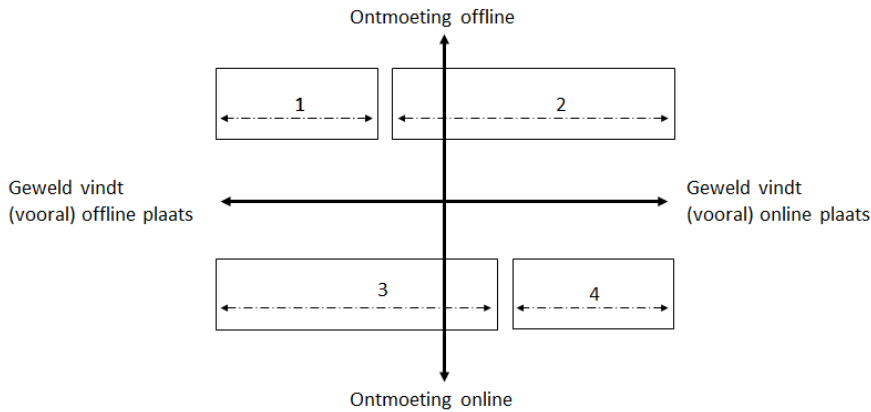
19 E.R. Leukfeldt & M. Yar, 'Applying routine activity theory to cybercrime: A theoretical and empirical analysis', *Deviant Behavior* 2016, 3, p. 263-280.

20 Ten Thij, Janssen & Kokkeler 2023, p. 79-82.

21 A. Goldsmith & D.S. Wall, 'The seductions of cybercrime: Adolescence and the thrills of digital transgression', *European Journal of Criminology* 2019, 1, p. 98-117.

22 J. Suler, 'The online disinhibition effect', *CyberPsychology and Behavior* 2004, 3, p. 321-326.

Figuur 1   *Aanzet tot een typologie van offline en online geweld in afhankelijkheidsrelaties*

Figuur 1 laat vier verschillende kwadranten zien. Het is belangrijk dat de lezer zich realiseert dat het om een continuüm gaat, dat wil zeggen dat het geweld zich volledig offline kan manifesteren of volledig online, en tussen die twee uitersten bevinden zich hybride verschijningsvormen. We beschrijven die vier kwadranten, waaronder dus de twee uitersten als ideaaltypische situaties. We lichten elke type toe met een beschrijving en een voorbeeld.

- *Type 1: contact en (dreiging met) geweld zijn volledig offline*
Mensen hebben elkaar in de fysieke wereld leren kennen. (Dreiging met) geweld – fysiek en/of psychisch – vindt ook in de fysieke wereld plaats. In dit verband kan gedacht worden aan het slaan van kinderen of het fysiek volgen van een (ex-)partner. Op dit type gaan we in deze bijdrage niet verder in.

Voorbeeld type 1:

Een man en een vrouw zijn een jaar getrouwd. Inmiddels hebben ze een baby. Maar als de vader naar het kind kijkt, bekruipt hem steeds de vraag of hij daadwerkelijk de vader is. De kwestie escaleert en uiteindelijk steekt de man de vrouw meerdere malen met een mes.²³

23 J. Janssen, *Focus op eer. Een verkenning van eerzaken voor politieambtenaren en andere professionals*, Den Haag: Boom Criminologie, 2017.

- *Type 2: contact is offline ontstaan en geweld vindt online plaats, al dan niet gecombineerd met offline geweld*

Mensen hebben elkaar in de fysieke wereld leren kennen, bijvoorbeeld op de werkvloer of in een romantische relatie. De relatie is inmiddels verslechterd of verbroken en een van hen dreigt met of pleegt geweld. Dat gebeurt met een combinatie van offline en online geweld of volledig online met gebruik van online tools. IBSA is bijvoorbeeld online geweld dat wordt gepleegd door (ex)partners.²⁴

Voorbeeld type 2:

Nadat hun relatie op de klippen is gelopen, maakt een boze ex een Facebookaccount aan op naam van zijn ex-vrouw. Op dat account staat dat zij in ruil voor geld seksuele diensten aanbiedt. De familie van de vrouw woont in het Midden-Oosten en is woedend omdat door deze actie de eer van de familie in het geding wordt gebracht. Een oom heeft al tegen de vrouw gezegd dat wanneer de post niet van internet verdwijnt, hij haar zal doden.²⁵

- *Type 3: contact is online ontstaan en geweld vindt offline plaats, al dan niet gecombineerd met online geweld*

Tegenwoordig leren mensen elkaar ook online kennen, waarna er fysieke ontmoetingen en steeds vaker relaties kunnen ontstaan. Ook als mensen elkaar online leren kennen en het contact uitbreiden naar een kortstondige of een langdurige relatie, kunnen zich offline en/of online geweldsproblemen manifesteren.

Voorbeeld type 3:

Tijdens online veldwerk stuiten zorgcoördinatoren van het Expertisecentrum Mensenhandel en (jeugd)Prostitutie van Lumens op een jonge man die in zijn profiel aangeeft dat hij aan *paydates* doet. De hulpverleners vinden dat hij er jong uitziet en maken zich zorgen. Nadat zij contact hebben gelegd, vertelt hij dat hij zichzelf vies voelt na *paydates*. Hij doet het echter al een tijdje. Hij is van Turkse afkomst en hoewel zijn familie weet van zijn homoseksualiteit, zijn ze thuis niet op de hoogte van deze *paydates*. Zou hij geen grote schulden hebben gehad, dan was hij er direct mee gestopt. Als de jonge man de veldwerkers thuis ontvangt, vertelt hij ook over een traumatische ervaring. Hij heeft thuis een klant ontvangen die online had gereageerd

24 Paradiso, Rollè & Trombetta 2023.

25 Janssen 2017.

op zijn profiel. Deze klant heeft hem bedreigd met een vuurwapen en vervolgens verkracht. Hij heeft hier fysiek letsel aan overgehouden.²⁶

• *Type 4: contact en (dreiging met) geweld zijn volledig online*

Betrokkenen hebben elkaar online leren kennen. (Dreiging met) geweld vindt ook online plaats. In datingfraude worden slachtoffers bijvoorbeeld online overtuigd een romantische relatie te hebben met iemand die in feite een oplichter is die zich heeft voorgedaan als een andere persoon, met fictieve naam en gestolen of door artificial intelligence gecreëerde foto's. Omdat het slachtoffer overtuigd is van de echtheid van de romantische relatie, kunnen zij desgevraagd overgaan tot het delen van seksueel beeldmateriaal en het doen van betalingen. De latere realisering dat de relatie nep was en het beeldmateriaal en het geld gestuurd zijn naar iemand met een valse identiteit, heeft grote psychische gevolgen.²⁷ Daders kunnen vervolgens overgaan tot het dreigen met geweld; het beeldmateriaal zal naar familie en vrienden van het slachtoffer worden verstuurd als het slachtoffer niet betaalt. Een andere vorm die voor een aantal lezers moeilijk voor te stellen is, maar beschreven is in de literatuur, is de verkrachting van 'avatars' van slachtoffers, een term voor de grafische weergave van een gebruiker in een virtuele omgeving, zoals een online videospel of een socialemediaplatform.²⁸

Voorbeeld type 4:

Een man gebruikt een online dating-app. Hij ontmoet een vrouw en ze sturen elkaar berichten. De vrouw vraagt om een ontmoeting. Ze videobellen via Skype. Zodra de vrouw in beeld verschijnt, is ze al naakt. Ze zegt: 'Nu ben jij aan de beurt.' Eerst wil de man niet en hij vraagt zich af of het aan hem ligt dat zij dit doet. Dan trekt hij zijn kleren uit en verschijnt voor de camera. Zonder dat hij dit weet, maakt degene met wie hij spreekt [toevoeging van auteurs: mogelijk iemand die gebruikmaakte van gestolen beeldmateriaal van een vrouw] een video of foto's. De vrouw dreigt vervolgens: 'Stuur me geld, anders stuur ik de video naar je vrienden en familie.' De man 'flipt'. Hij geeft haar geen geld en de beelden worden vervolgens verstuurd naar zijn vrienden via Facebook. Hij vindt dit ontzettend gênant en het brengt hem in verlegenheid.²⁹

26 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, *Brede blik op slachtoffer-schap. Achtergronden van slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen en seksuele uitbuiting*, Nationaal Rapporteur 2022.

27 Leukfeldt, Notté & Malsch 2021.

28 L. Strikwerda, 'Present and Future Instances of Virtual Rape in Light of Three Categories of Legal Philosophical Theories on Rape', *Philosophy & Technology* 2014, doi:10.1007/s13347-014-0167-6; zie ook https://www.eko.org/images/Metaverse_report_May_2022.pdf.

29 A.R. Champion e.a., 'Examining the gendered impacts of technology-facilitated sexual violence: A mixed methods approach', *Archives of sexual behavior* 2022, 3, p. 1607-1624.

4. Betekenis van de typologie voor professionals, wetenschappers en slachtoffers

Nog te vaak wordt geweld in afhankelijkheidsrelaties bekeken met uitsluitend een 'offline' invalshoek (type 1), zoals in het geval van huiselijk geweld, óf een 'online' bril (type 4), zoals in het geval van online stalking. In de praktijk is echter sprake van een verstrengeling of hybridisering van online en offline aspecten van geweld in afhankelijkheidsrelaties, zoals blijkt uit typen 2 en 3. Zo kan er in traditionele relaties online geweld ontstaan en kunnen online relaties overgaan in offline relaties met geweld. In plaats van een splitsing zou eerder sprake moeten zijn van een as die loopt van volledig offline tot volledig online geweld in afhankelijkheidsrelaties. Het gaat in feite om een continuüm. Wetenschappers die zich bezighouden met geweld in afhankelijkheidsrelaties of online criminaliteit zijn gebaat bij een kennismaking met elkaar.

Waar we hier nog geen aandacht voor hebben gevraagd, is dat niet alleen in de wetenschap maar ook in de aanpak een afstand bestaat tussen professionals gericht op de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties en collega's gericht op cybercriminaliteit. We zeggen hier doelbewust 'collega's', want we vinden dat ze elkaar als collega's zouden moeten zien. De praktijk leert echter dat bij organisaties als de politie digitale expertise op een andere plek in de organisatie zit dan expertise op het gebied van geweld in afhankelijkheidsrelaties.³⁰ De aanpak van bijvoorbeeld online geweld tegen vrouwen, waarvoor eisen zijn opgesteld in het Verdrag van Istanbul, is zeer gefragmenteerd.³¹ De in dit artikel beschreven overlap in online en offline aspecten van geweld in afhankelijkheidsrelaties maakt duidelijk dat professionals in beide gebieden gebaat zijn bij kennis en expertise uit elkaars vakgebieden. Indirect zal dit de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties en slachtofferzorg gunstig (kunnen) beïnvloeden.

Ook slachtoffers lopen namelijk tegen deze tweedeling aan. Over het algemeen is bekend dat het voor slachtoffers van verschillende vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties al geen sinecure is om de weg te vinden in de Nederlandse veiligheidszorg.³² Als het om zaken gaat waarbij ook een digitale component speelt, kan dat nog lastiger zijn, want bij wie moeten slachtoffers dan zijn: bij deskundigen op het gebied van geweld in afhankelijkheidsrelaties of op het terrein van cybercriminaliteit?³³

30 Janssen 2021; Janssen 2023.

31 Regioplan, *Digitale dimensie van geweld tegen vrouwen. Opvolging Algemene Aanbeveling nr. 1 GREVIO*, 2023, beschikbaar via www.regioplan.nl/actueel/onderzoek-hoe-staat-het-met-de-aanpak-van-online-geweld-tegen-vrouwen-en-meisjes/.

32 Janssen 2023.

33 Zie ook over het perspectief van slachtoffers op toegang tot de veiligheidszorg: J.A. Moors & A.C. Verweij, *Ontmaskering. Een literatuur- en praktijkonderzoek naar 'exposen'*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2022.

5. Op naar een wederzijdse kennismaking

De negatieve gevolgen van het denken in een splitsing tussen 'offline' en 'online' voor professionals en slachtoffers zijn mogelijk nog groter. Dat wetenschappers en professionals in de betrokken velden gebaat zijn bij een wederzijdse kennismaking en gebruikmaking van elkaars kennis en expertise is duidelijk. Het realiseren van een dergelijke kennismaking en samenwerking zal een uitdaging zijn, maar eerste stappen zijn het bezoeken van elkaars afdelingen, trainingen en symposia. Professionals gericht op de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties kunnen bijvoorbeeld collega's binnen hun eigen organisatie gericht op cybercriminaliteit uitnodigen voor een kennismaking en vervolgens attenderen op trainingen en symposia (en vice versa). Ook is er meer inzicht nodig in geweld in afhankelijkheidsrelaties in een gedigitaliseerde samenleving. Dit artikel vormt een eerste stap en de auteurs moedigen verder onderzoek aan naar de overlap tussen offline en online aspecten van geweld in afhankelijkheidsrelaties, de gevolgen die dit heeft voor professionals en slachtoffers, en het in kaart brengen of creëren van mogelijkheden om kennis en expertise uit de betrokken velden te bundelen.